

Луїза Мей
Олкотт
Маленькі жінки

1 частина

Харків
«ФОЛІО»
2024

Розділ перший

Гра у прочан

— Різдво — не Різдво без подарунків, — незадоволено мовила Джо, зручно вмотивившись на килимі поблизу каміна.

— Як це все-таки жахливо — бути бідним! — роздивляючись свою стареньку, поношену сукню, зітхнула Мег.

— Гадаю, це так несправедливо, що одні дівчата мають все, будь-які красиві речі, які тільки забажають, а інші — нічого, — додала Емі, з прикрістю підшморгуючи носом.

— Але ж у нас є батьки, а ще ми є одна в одній, — долинув із закутку вітальні голос Бет.

— У нас немає батька, і ще довго не буде, — сумно сказала Джо, і чотири юні обличчя, які наче засвітилися у відблисках полум'я після обнадійливих слів Бет, знову затьмарились. Джо не сказала «можливо, ніколи не буде», але всі подумали про це. Кожна з дівчат задавалася запитанням: як там батько — там, де йде війна.

На хвилину зависло мовчання. Але потім тишу порушив голос Мег. Він звучав трохи незвично:

— Ви ж знаєте, чому мама відмовилася від подарунків на Різдво. Бо вважає, що не маємо витратити гроші на розваги, коли наші люди страждають на війні. Ми не можемо бути поряд з ними, але можемо принести хоча б таку маленьку жертву. Це було б і нашим подарунком, і нашим задоволенням від цього. Однак часом

я боюся, що мені це не під силу, — Мег похитала головою, наче шкодуючи за тими красивими речами, які хотіла б мати.

— Я не впевнена, що це щось змінить. У кожної з нас є хіба долар, тож я сумніваюся, що від нашого вчинку армії стане краще. Але насправді мені нічого не потрібно, я не очікую від матері подарунків. Хоч... мені хотілося б мати хіба що «Ундіну» Фуке, — з сумом промовила Джо, адже вона була справжнім книжковим черв'яком.

— А я хотіла б присвятити себе музиці, розучуванню нових творів, — сказала Бет і зітхнула так тихо, що ніхто не почув — хіба що коцюба й чайник.

— А я б купила коробку фаберівських олівців для малювання. Вони мені справді потрібні, — в голосі Емі відчувалася незвична рішучість.

— Але ж... мама нічого не казала про наші гроші. Гадаю, вона не хоче, щоб ми взагалі від всього відмовилися. Можемо, наприклад, купити для себе якусь дрібничку, щоб хоч трохи розвіятися. Я впевнена, що ми достатньо плідно й багато працювали, щоб заробити собі на такі речі, — майже крикнула Джо, але відразу знітилась і почала оглядати свої підбори.

— Я знаю, що я це заслужила. Я витрачала свій час, навчаючи непосидючих дітей цілими днями. А могла б проводити ці години вдома, насолоджуючись спокоєм, — почала знову скаржитися Мег.

— Це не вартує й половини зусиль, котрі витрачаю щодня я, — мовила Джо. — Чи хотіли б ви проводити цілі дні з нервовою, метушливою старою, яка вимагає від вас ходити по струнці, задовольняючи всі її примхи? Що б ви не робили, вона ніколи не буде задоволена, доводячи вас до сліз і бажання вистрибнути у вікно!

— Ці хвилювання, звісно, не дуже приємні, але, гадаю, що мити посуд і слідкувати за порядком у домі — ось найгірша у світі робота. Це шкодить моїй красі, а руки стають такими жорсткими, що важко справлятися з рукоділлям.

Цього разу Бет гучно зітхнула і подивилася на свої грубі руки.

— Я не вірю, що хтось із вас страждає так сильно, як я, — вигукнула Емі. — Вам хоча б не треба ходити до школи, де зухвалі дівчата знущаються з тебе, якщо ти припустилася якоїсь помилки, а то й сміються над твоїми сукнями і образливо висловлюються про батька тільки через те, що він бідний. Вони навіть знущаються з тебе, якщо твій ніс видається їм несимпатичним.

— Якщо ти маєш на увазі наклепи чи образи, то тоді краще говорити не «сміються», а «насміхаються». Наклеп — це щось схоже на те, як тато клепає свої пляшки для розсолу, — намагалася пожартувати Джо.

— Я знаю, що маю на увазі, не треба мене повчати й іронізувати. Нові слова вдосконалюють словниковий запас, — з гідністю відбивалася Емі.

— Дівчата, перестаньте цькувати одна одну. Ви хотіли б, щоб тато не втратив усі статки, коли ми були малими? Я розумію це, Джо. Дорогі мої! Тоді ми не мали ніякого клопоту та не вмili цінувати те, що в нас було, — сказала Мег, повертаючись спогадами у кращі часи.

— Але ж не так давно ти твердила, що ми щасливіші за царських дітей, бо вони, незважаючи на багатство, постійно влаштовують братовбивчі війни та розчаровують всіх.

— Так, я справді казала таке, Бет. Я й досі так вважаю. Справді, нам доводиться працювати, але ми дуже веселі і вмiємо посміятися над собою. Джо недарма казала, що між нами є особлива єдність.

— Джо постійно каже про такі речі, — зазначила Емі, подивившись на довготелесу фігуру, що розтяглася на килимі.

Джо негайно підвелася, поклала руки в кишені, і почала щось насвистувати.

— Джо, припини. Ти поводишся, як хлопчисько.

— Тому-то я це й роблю.

— Я ненавиджу грубих дівчат, котрі не мають нічого жіночного!

— А я ненавиджу надто ніжних, манірних дівчат!

— *Пташки в маленьких гніздечках мирно живуть, мирно живуть...*, — заспівала Бет зі смішним виразом миротворця на обличчі. Дівчата засміялися, і невеличка сварка поступово забулася.

— Справді, любі, ви обидві не дуже-то й маєте рацію, — сказала Мег. Вона постійно «читала лекції», намагаючись справно виконувати роль старшої сестри. — Ви вже достатньо дорослі, щоб не вдаватися до хлоп'ячих забавок. Джозефіна, ти точно вже не дитина й маєш поводитися гідно. Я могла промовчати, коли ви були маленькими. Але подивись на себе: твоє волосся зібране у високу зачіску, як у справжньої юної леді.

— А я не хочу бути леді! А якщо вся справа в моєму високо піднятому волоссі, то я краще носитиму два хвости років до двадцяти, — закричала Джо, зриваючи з зачіски сітку, що тримала густе каштанове волосся — тепер воно спадало на її плечі та спину. — Не хочу думати, що я виросту й мене називатимуть панно Марч, що носитиму довгі сукні й виглядатиму, як примарна китайська айстра! Бути дівчиною — жахливо, особливо, коли тобі подобаються хлоп'ячі ігри! Я розчарована, що не народилася хлопчиком. Якби я не була дівчиною, то пішла б на війну разом з татом. Натомість залишаюся вдома і займаюся плетивом, як стара руїна!

Джо труснула блакитною армійською шкарпеткою так, що спиці вдарилися одна об одну, ніби іспанські кастаньети, а клубок з нитками перелетів через всю кімнату.

— Бідна Джо! Це дуже прикро, але їй навряд чи можна допомогти. Треба намагатися приймати те, що є. Ти хоча б можеш уподібнити своє ім'я хлоп'ячому. У будь-якому разі можеш грати роль нашого старшого брата, — сказала Бет, погладжуючи густе волосся Джо. Навіть нескінченне миття посуду не змогло вбити лагідність пальців Бет.

Ризго бгави Мапр

— Щодо тебе, Емі, — продовжувала Мег, — то ти все-таки занадто ніжна й манірна. Твої жести поки ще милі, але скоро ти перетворишся на оранжерейну рослину, котра не зможе дати собі раду. Мені, звісно, подобаються твої приємні манери й витончена вимова, коли ти не намагаєшся бути занадто елегантною. Але твої абсурдні слова не кращі, ніж грубість Джо.

— Якщо Джо — хлопчик, а Емі — оранжерейна рослина, то хто тоді я? — запитала Бет, прагнучи почути щось і про себе.

— А ти, дорога, ти нічого, крім цього, — тепло відповіла Мег. — З думкою Мег погоджувалися всі присутні, бо «Миша» була улюбленицею в сім'ї.

Що ж, юні читачі, я знаю, ви хочете знати, як «виглядають люди», тому настав час накидати портрети наших чотирьох сестер, які нині зайняті плетивом. Ми бачимо зручну кімнату, за вікнами якої щойно випав перший грудневий сніг, а місто поволі огортають сутінки. Вона затишна, хоч старий килим давно вицвів, а меблі скромні і без прикрас. Водночас її стіни прикрашають гарні картини, а книжкові полиці заставлені різноманітними виданнями, на вікнах знайшли прихисток хризантеми й різдвяні троянди, а в каміні весело потріскують дрова. Все це створює атмосферу домашнього спокою.

Маргарет, найстаршій з чотирьох сестер, виповнилось шістнадцять. Вона дуже красива. Її очі великі й ясні. М'яке каштанове волосся гарно обрамляє обличчя, яке прикрашають вуста, схожі на стиглу ягоду. Руки — білі й ніжні... Дівчина цвіте, наче неповторна квітка. Її краса була гордістю сім'ї.

П'ятнадцятирічна Джо вирізняється високим зростом, тонким станом та смуглою шкірою. Вона чимось нагадує лоша. Джо часто не знала, куди подіти свої довгі руки й ноги, які, здавалося, їй постійно заважають. Однак вираз обличчя дівчини свідчив про рішучість характеру. Ніс — трохи смішний. Очі — сірі й гострі, дуже виразні, вони, здається, бачать усе. Проте головною прикрасою Джо було її довге та густе волосся, яке зазвичай вона закладала в сітку — воно їй теж заважало.

Зовнішність для Джо була незручною. Хоч плечі її ставали округлими — вона поступово перетворювалася з дівча на дівчину, жінку, але рухи та одяг залишалися підкреслено незграбними. Джо не любила в собі дівчину й намагалася щосили противитися природі.

Елізабет або ж Бет, як її всі називали, була гарною дівчиною з рожевою, гладкою шкірою. Бет було років з тринадцять, її манери — трохи сором'язливі, голос — боязкий та тихий. Бет завжди була спокійна й миролюбна. Очі дівчинки — ясні та глибокі, волосся — наче пух. Батько називав її «Маленька Панночка Спокій». Це прізвисько їй підходило, бо вона, здавалося, жила у власному щасливому світі і виходила зі свого укриття лише в компанії людей, яким довіряла і яких любила.

Емі, хоч і наймолодша, проте була найважливішою людиною в сім'ї. Так вона вважала. Емі завжди мала власну думку про будь-що. Звичайна собі дівчинка зі сніжно-білою шкірою, блакитними очима й золотавим волоссям, що спадало на плечі. Бліда й струнка, вона завжди поводитися аж надто манірно, як справжня молода леді і завжди пам'ятала про правила гарного тону. Ви ще можете спитати: а як щодо характерів чотирьох сестриць? Що ж, про це ми розкажемо трохи згодом.

Годинник пробив шосту. Бет прибралася біля каміна, поставивши поблизу пару старих капців. Дівчата підбадьорилися, адже це означало, що скоро прийде мама.

Мег полишила свої «лекції» й запалила лампу. Емі підвелася з крісла, а Джо, забувши про втому, встала з килима й підсунула капці ближче до вогню.

— Вони дуже зношені. Треба купити Мармі нові капці, — сказала Джо.

— Гадаю, що я витрачу на це свій долар, — мовила Бет.

— Ні, я куплю! — скрикнула Емі.

— Я найстарша... — почала було Мег, але Джо випередила її:

— Я зараз за чоловіка в сім'ї, бо тепер, коли батько пішов на війну, маю приглядати за вами. Так він наказував мені. Тому я куплю.

— Я скажу, що ми зробимо, — почувся голос Бет. — Подаруймо свій долар Мармі до Різдва. Ми не витратимо гроші на себе.

— Бет — молодець! Я згодна. Але що ми купимо для неї? — захопилася ідеєю Джо.

Обговорення тривало. Мег, поглянувши на свої красиві руки, оголосила:

— Я куплю для неї гарну пару рукавичок.

— Краще вже купити міцне взуття. Таке, як носять в армії, — крикнула Джо.

— Я думаю про носові хустинки, звісно ж, гарно підшиті... — сказала Бет.

— Тоді я куплю маленький флакон парфумів. Їй це сподобається. Вони коштують не так вже й дорого, може, залишиться щось і мені на олівці, — додала Емі.

— А як ми всі ці речі даруватимемо? — спитала Мег.

— Залишимо подарунки на столі. Потім приведемо Мармі, щоб вона розгорнула всі ці пакунки. Пам'ятаєте, як ми робили це раніше на свята? — запропонувала Джо.

— Я колись так лякалася, коли, сидячи у кріслі з короною на голові, чекала на подарунки й гостей. І ось, всі приходять, цілують мене, дарують щось... Мені подобалися ці речі й поцілунки... Але було страшно, коли ти відкриваєш пакунки, а всі на тебе дивляться... — сказала Бет, підсмажуючи хліб для чаю над вогнищем, яке одночасно рум'янило її щічки.

— Нехай Мармі думає, що ми купуємо ці речі для себе. Уявляю, як вона потім здивується! Ми маємо поїхати по магазинах завтра ввечері, Мег. Але в нас залишається ще багато клопотів з п'єсою для різдвяної ночі, котру нам треба поставити, — мовила Джо, рішуче крокуючи по кімнаті. Руки дівчина склала за спиною, а ніс гордовито задерла вгору.

— Я більше не хочу гаяти на це час... Я вже занадто доросла для таких речей, — зауважила Мег, яка, проте, перетворювалась на дитину, коли йшлося про «перевдягання».

— Ти не залишиш ці заняття, я тебе знаю. Не зможеш відмовитися від білої сукні, розпущеного волосся та золотистих прикрас. Крім того, ти найкраща актриса, яку ми маємо, і, якщо ти підеш, то це буде кінець нашим різдвяним виставам, — сказала Джо. — У будь-якому разі, сьогодні ми маємо влаштувати репетицію. Іди сюди, Емі, гратимеш непритомну дівчину. Минулого разу в тебе вийшло не дуже: ти була незграбна, як поліно.

— Але мені потрібна допомога. Я ніколи не бачила, щоб хтось непритомнів, і я не знаю, яку позу обрати для падіння, щоб не набити собі синців. Може, я просто легко сповзу по стіні? Тоді я не впаду й не заб'юся. Якщо я не зможу, то краще впаду в крісло. Це буде витончено. Мені все одно, нехай Хьюго скільки завгодно наставляє на мене пістолет, — захищалася Емі.

Дівчина не була обдарована театральним талантом, але її обрали на цю роль, бо вона була достатньо мініатюрною і злодій з п'єси міг легко підняти її — за сюжетом лиходій виносив дівчину зі сцени.

— Тоді зробимо ось що, — прийшла на допомогу Джо. — Ходи по сцені помірно й нерішуче, заламує руки та мелодраматично вигукуй: «Родріго! Врятуй мене! Врятуй мене!».

Емі повторила за сестрою, але жести її були неприродними й механічними, а голос звучав підірвано високо. Її зойк у кращому разі походив на писк від уколу шпилькою, ніж на покрик страждань і страху.

Від споглядання цих потуг Джо стражденно заохкала, а Мег відверто засміялася, тоді як Бет, з цікавістю спостерігаючи за дійством і навіть забула про хліб, котрий підсмажувала на вогнищі.

— Ох, я зробила все, що могла, тож, коли прийде час вистави і глядачі засміють її, не звинувачуйте мене. Емі, спробуй ще, — сказала Джо.

Тим часом репетиція пройшла гладко. Дон Педро кинув світові виклик — настільки серйозний, що текст займав цілих дві

сторінки без жодної паузи. Хагар, відьма з п'єси, проспівувала якесь жахливе заклинання над водою з чаклунським зіллям, що булькотіла в казані. Родріго зривав свої ланцюги, а Хьюго бився в агонії від отруєння миш'яком. Він тільки кілька разів нестямно скрикнув «Ха! Ха» — і помер.

— Це найкраще, що нам вдалося, — сказала Мег, коли мертвий лиходій сів, потираючи забитий лікоть.

— Я не уявляю, як можна писати й ставити такі чудові речі, Джо. Ти просто Шекспір! — вигукнула Бет, яка вважала, що її сестри були геніальні в усьому, за що бралися.

— Та ну, зовсім не Шекспір, — скромно відповіла Джо. — Хоч мені теж здається, що «Прокляття відьми», ця трагедія в мініатюрі, вийшла досить непогано. Але моя мрія — спробувати поставити «Макбет». Та в нас нема реквізиту для Банко. Сцена вбивства — ось, що мене особливо цікавить. «Це що, кинджал, чи не його я бачу перед собою?» — процитувала Джо, закотивши очі та схопившись за невидиму повітряну опору. Так вона уявляла собі виконання трагічних ролей.

— Ні, це виделка для смаженого хліба, але замість хліба на ній чомусь мамині капці, — вигукнула Мег і репетиція закінчилася гучним реготом.

— Рада, що ви такі веселі, мої дівчатка, — мовив ніжний голос за дверима, й усі актори повернули голови, щоб привітатися.

До кімнати увійшла мати дівчат. Вона виглядала так, як мають виглядати матері, з тим самим «я-завжди-зможу-допомогти-тобі» поглядом, теплим, люблячим і просто... чудовим. Вона не була елегантно одягненою, але все видавало в ній благородну даму. Дівчата знали, що сірий плащ і немодний капелюшок ховали найпрекраснішу маму у світі.

— Ну що, як ви тут сьогодні? В мене було багато роботи: мали спакувати всі коробки, що завтра поїдуть на фронт. Не вдалося навіть прийти додому на обід. Мене хтось питав, Бет? Як твій нежить, Мег? Джо, ти виглядаєш смертельно втомленою. Йди сюди, поцілуй мене, мила.

Зміст

<i>Розділ перший. Гра у прочан</i>	3
<i>Розділ другий. Щасливого Різдва</i>	19
<i>Розділ третій. Малий Лоуренс</i>	34
<i>Розділ четвертий. Тяготи</i>	47
<i>Розділ п'ятий. Сусідські взаємини</i>	62
<i>Розділ шостий. Бет знаходить Небесне місто</i>	78
<i>Розділ сьомий. Трясина відчаю Емі</i>	88
<i>Розділ восьмий. Джо зустрічає Аполліона</i>	98
<i>Розділ дев'ятий. Мег прямує на ярмарок суєти</i>	113
<i>Розділ десятий. Таємничі абрєвіатури</i>	135
<i>Розділ одинадцятий. Експеримент</i>	150
<i>Розділ дванадцятий. Пікнік</i>	164
<i>Розділ тринадцятий. Замки з піску</i>	190
<i>Розділ чотирнадцятий. Секрети</i>	201
<i>Розділ п'ятнадцятий. Телеграма</i>	212
<i>Розділ шістнадцятий. Листи</i>	223
<i>Розділ сімнадцятий. Маленька вірянка</i>	234
<i>Розділ вісімнадцятий. Похмурі дні</i>	244
<i>Розділ дев'ятнадцятий. Заповіт Емі</i>	253
<i>Розділ двадцятий. Довіра</i>	263
<i>Розділ двадцять перший. Розіграш Лорі</i>	272
<i>Розділ двадцять другий. На лагідній галявині</i>	289
<i>Розділ двадцять третій. Тігонька Марч вирішує питання</i>	299